

a szája szélét. Keserű ize volt. Fekete folt maradt a kendőn.

Az asztalon gyűrötten hevert a tegnapi levél. A diák nézte, maga elé nézett sokáig. Arca megkeményedett, megsimult, Pirosodott.

Nyugodt, erős lépésekkel az ablakhoz lépett. Nehány percig a reggeli, tavaszi fényességbe bámult. Mosolygott. Aztán egyetlen mozdulattal egymásra hajtotta az ablakdeszkákat. Megcsattantotta a zárt.

A besötétített szobában gyertyát keresett elő a

szekrényből. Két égő gyertyát helyezett az asztalára, mint ravatalra szokás. A gyertyák fénye fehér könyv-lapokra terült. A diák a könyvve elé ült.

Künn zúgtak a harangok. Husvét első napja volt, pihenés, öröm, ünnep. Tavaszi napsütés.

A diák tanult, s a végtelen, fekete betűsorok mar-siroztak tompa, messzire döngő, földalatti döngéssel. És néha fölcsendült a diák fülében messziről, álomból:

— Allaluja . . . Alleluja . . .

Fetter Gyula.

A hadak megindulnak.*)

— Költői színjáték egy felvonásban. —

Írta: Kelemen Andor.

JÁTSZÁK:

Szent Péter	Egy székely
A magyar korona angyala	Egy délvideki magyar
Petőfi	Egy komáromi magyar

Szin: A meny pitvara. Jobbról-balról egy egy oldalfolyosó nyílik a háttérrel párhuzamosan, úgy, hogy az ives bolthajtások jól láthatók. Hátról, szemben a néző-térrel ugyanolyan boltíves mélyedésben a pitvar ajtaja, kemény tölgyfából. Az oldalfolyosók mellett mélyedésekben kőpadok, kőasztalok, némelyikén hatalmas kőolaj-tartó; középen hasonló kőasztal, széles nyolcágú templomi kandeláberrel. Általában a színek egy középkori kolostor benyomását kell keltenie. Félhomály van, csak a kandeláber gyertyái lobognak s hébe hóba világot vetnek a folyosók torkolatába.

Első jelenet.

(Szent Péter, Petőfi Sándor. A magyar korona angyala.)
(Egyidejűleg a függöny felgördültével dörömbölés kezdődik kint, a tölgyfaajtón. A dörömbölés kis idő-közönként meg-meg ismétlődik, mind erősebben és mind kellemetlenebbül, végül éktelenül fokozódik.)

Péter: (a zajra a baloldali folyosóban megjelenik. Szép, tipikus, ősz magyar embert ábrázol, fekete magyar ruhában, rámás csizmában s magyar haj és bajusz viselettel.)

Ki zörög ott künn úgy, — hejnye!

Petőfi: (behallatszik kiabálása):

Péter bátyám engedjen be.

Péter: (megismeri a hangot, óriási kulcsot húz elő és megnyikorogtatja a zárban, mialatt kissé rekedten újra kikiált, hogy megbizonyosodjék:

Te vagy Sándor?

(Hangos nyikorgás után felpattan az ajtó s belép rajta Petőfi. Ujra becsukja az ajtót, kissé lecsillapulva ugyan, de még mindég a kellemetlen dörömbölésre visszaemlékezése alatt):

Majd mit hittem! . . .

Petőfi: (viseltes barna felleghajtóban, gyűrött csizmában, nyakravalót nem tűrő gallérjával, igen csapzott kinézéssel, a vándor, peregrinus Petőfit ábrázolja. Boszszusan a kiállott kellemetlenségért):

Más ki lenne . . .!

(Észreveszi, hogy szokatlan hangot használt, hirtelen szerénységet ölt s köszön):

Adjon Isten!

Péter: (végig néz Petőfin és elkedvetleníti a csapzott megjelenés, látnivaló arcáról, hogy nem így engedte ütnak. Lassan, dorgálva, különös nyomatékkal):

Hogyan hoz a fergeteg meg?

Magyar korona angyala: (a hangos szóváltásra megjelenik a jobboldali folyosó torkolatában. Jelmezén arannyal himezve a magyar szent korona. Csendre inti a küntlevőket):

Csendesen . . . benn lepihentek

A nagy kuruc alszik istán . . .

(Megismeri Petőfit. Látható nagy örömmel, végtelen szeretettel hozzáfut, lábujhegyen):

Jaj! Maga az Sándor bátyám?

(elkomorulva)

Merre járt?

Petőfi: (lerázva lucskos felleghajtóját, meglóbálja a kezét heves, szeles mozdulattal):

Hát hugom, lelke . . .

Én bizony . . . a fürtelemben!

(Növekvő keserűséggel, eifeledkezve magáról):

A piszokban!

Péter: szavába vág, dorgálva, feddve):

Nem megmondtam,

Hogy maradj fönn, légy nyugodtan!

(Erősen a szemébe néz, mintha a lelkébe akarna látni, kis idő múlva, mint aki már tisztában van a másik minden gondolatával):

Otthon voltál, Sándor!

(Szomorúan)

No, hát

(célozva az ellenforradalomra):

Kigyújtottad azt a csóvát?!

Petőfi: (hevesen, nagyon keserűen):

Nem! Ne higgye, Péter bátyám!

Szenny, gyalázat úgyismár rám,

Hogy nevem a föld salakján

Tolvaj, gyilkos, szájra kapja

Hogy én róla m ordibálnak

Rágalom: mit! A világnak

Hogy ki voltam! Ismerjen hát!

Dalaimat meggyalázzák!

Péter: (fedve, intellemmel):

Sándor! Sándor!

Petőfi: (inkább magának beszél):

Jól van, jól van,

Mért is írtam, mért daloltam

Meg, e földet, a világot?

*) A „Honszeretet” hazafias színmű pályázatán dícséretet nyert legjobb pályamunka.

Mért hulltam el, Segesvárott!?

Hát nem ez a hon világom?
Hát nem itt szült rónaságom?
A „Hortobágy“ ege, kékje
A lelkébe kinek fér be?

Hát kié volt síkja, nádja?
Kit csókolt meg délibábja?

Úgy vetődvén . . . kinek oldták
Nyelvüket meg, omló csárdák?
Oda lenn most minden . . . romban . . .
S képet festegetnek rólam!

Péter: (faggatva, gyengébb iróniával):
S a nép, melynek szabadságát
Úgy féltéd? . . .

Petőfi:

Ennél is árva
Csak, — ha bujd', — ha rejtekebe',
Tudja éltét bizton, védve!

(Kifáradva leroskad az egyik kőpadra):

Szellő ért futott utánam:
Forduljak meg vérben, gyászban
A Kis Kunság, — arra tértem
Egy vén csárdát leltem vérben!
Hóhérját még ott találtam:
Akkor irt: szép sorjában,
Hogy s mint fürdött jajba, vérbe!
És az írást egy levélbe
Hogy betette, hogy bezárta

Péter: (mint aki már tudja az egészet):
Bélyeget is nyomott rája . . .

Petőfi: (kezével eltakarja arcát, fájdalmasan nyögve):
Képem volt! Az arcom! Rajta!

Magyar korona angyala: (hozzálép, belső felindulással vigasztalja):

No, nem szabad, Sándor hagyja,
Elmulott már, — aztán, látja
Velem is csúnyán bánt ám a
Csürhe nép, hogy összetörtek,
Megtépáztak, szárnyon lóttek,
És az ősi koronáról
Letépett a zsvány tábor.
Félaléltan, alig élve
Még magamra sem eszmélve,
Úgy talált rám és szedett fel,
Megmentőm: az öreg Péter.

Petőfi: (izgalommal):
S a korona . . . ?

Magyar korona angyala:

Azt ne féltse
Őrzi egy nép ezredéve
Mig magyar sziv lüktet, érez,
Csorba nem fér egy kövéhez!

(Künn dörömbölnek a tölgyfaajtón. A zajra hirtelen izgatottság fogja el. Megragadja Petőfi karját):

Hanem most már pihenjen le
A nehéz út megviselte.
Benn nyugalom hívja, várja.

(Petőfi gépiesen felemelkedik és távozik a jobb-
oldali folyosón; egy darabig elkiséri s gyorsan visszatér
Szent Péterhez):

Nem hagyom, hogy hallja, lássa,
Mint estek el a határok.

(A dörömbölés újra megkezdődik. Szent Péter ajtót nyit.)

Második jelenet.

(Előbbiek Petőfi nélkül és egy székely.)

Székely: (Jelenés gyergyói viseletben.)

Instálom jó helyen járok?
Már kerek egy éve kérdem
Fütől-fától a környéken:
Merre van az ég ösvénye?

Péter: (bátorítólag.)

No, fiam, jó helyt vagy végre

Nem Gyergyóból keltél utra?

Székely: (Megütközik módfelett, fejét vakarja.)
Dicsértessék . . . (félre) hajh, Jézusra csak nem vagyok
itt szent néppel!

Kit tisztelnék a beszéddel
Megkövetem nagy alássan?
Valahogy még meg ne bántsam!

Péter: (elmosolyodik.)

Kit? — Kis Mózes.

Székely: (megütközése fokozódik, megerősödve
hiedelmében.) Úgy van, látom!

M. K. Angyala: (mosolyogva.)

A lófökből, apa ágon . . .

Péter: (folytatja.)

Én bizony ha emlékszel még
Egy nyáron, mint vándor, vendég
Portádon is jártam, keltem,
Csuf viharban, fergetegben
Nem kaptam egy félszer aljat.

M. K. Angyala: (elkapva a szót a székelyhez.)

Te behivtad, szólítottad,
Hogy ne töltsé kün az éjt el!

Péter: (rábólint, mosolyogva.)

Megtraktáltál emberséggel.
Pitymalatkor elbucsztam,
— Na — köszöntem, ha az utam
Házadtól most el is tér, de
Egyszer majd ha tán az égbe
Dolgod akad ügyben, bajban
Megtalálsz a menyitvarban.
Mosolyogtál is hej, láttam
Egy kicsit akkor utánam!

Székely: (szörnyen megrökönyödik.)

Jaj! Uram!

Péter: (szeliden.)

No, nem róvóm fel.

Székely: (félre.)

Ez aligha nem Szent Péter!

Péter: (ellesve.) Az vagyok, no, eltaláltad!

Székely: (térdre esve.)

Oh ne halld meg vétkes számat.

Péter: (szeliden.)

Sohse bánd, nincs semmi vétked.

M. K. Angyala: (jóságosan.)

Sohse bűn a jó sziv, lélek!

Péter:

Kelj fel fiam és pihenj le,
Hosszu utat tettél meg te
No, add elő, bátran, sorban,
Hogy s mint vagytok át Gyergyóban?

Székely:

Oh, Atyám, ha én azt tudnám!
Éve mult, annál is több tán,
Hogy Isonzót védtem, óvtam,
Hogy elestem Doberdóban
Ott földeltek el porában.

(Végigsimitja homlokát.)

Elindultam, hogy meglássam
Mégegyszer a házam, földem
Cselédimben kedvem töltsém,
Legalább a lelkem nézze,
Ha idegen föld rögébe
Már a testem! Jaj szent Atyám
Nem találtam házam, tanyám.
Sem cselédim, feleségem
Jószágom hiába kértem,

Nem ismerik, ők nem tudják,
 Minek kértem, válluk vonták:
 Nem látták a völgyét, bércét,
 Nem ismerik szeme kékjét,
 Tán nincs is meg a világon!
 Azóta tart bolyongásom.
 Mondjátok meg merre térjek,
 Csak Erdélybe jussak, érjek,
 Onnan aztán megtalálom,
 De mielőtt síri álmom
 Megkezdéném, lássam még meg
 Legalább az új csöppséget!

Péter: (vigasztalva.)

No, fiam, én mondom hogy hát
 Jobb ha nem találtad utját.
 Pihenj csak le s várj sorodra.
 (Künn újra dörömbölnek.)

M. K. Angyala: (székelyhez.)

Jó tetted majd mi is jóra
 Fordíthatjuk, meglátod még!

(Ezalatt Péter ajtónyit s beereszt rajta a két magyart.)

Harmadik jelenet.

(Előbbiek, komáromi Magyar, délvidéki Magyar.)

Komáromi Magyar } (Egyszerre:)
Délvidéki Magyar }

Mi zörögünk, dicsértessék!

Péter: Mit akartok?

M. K. Angyala: Kit kerestek?

D. Magyar: Szent Atyám, a magas menyet!

Péter: Akkor hát jó helyen vagytok,
 Halljam no, mi a panasztok?

D. Magyar: }
K. Magyar: } (Egyszerre)

Jaj, uram, nagy baj van vélem!

Péter: (rájuk szól)

Csak sorjában, hogy megértsem.

(K. Magyarhoz fordulva)

Hadd végezzek Dénes Pállal
 (D. Magyarhoz)

Hogy vagytok még a Bácskával?

D. Magyar: (keresztet vet)

Szent Atyám, mert az vagy, érzem,

Olvasol a más szívében.

Annak hívnak, ott a házam.

Ott hagytam el hitves társam

Az anyámat árvaságra . . .

Szívemet (mutatja) egy gólyó járja.

A Kárpátban földelték el

Pihentem is békeséggel

Amíg egyszer, — téltre hajlott,

Uram bocsá, fönn a hantok

Nehezekké lettek szőrnyen

Alattok majd összetörtem

Megfordultam erre, arra

Akkor meg a sirom alja

Reccsent, roppant vagy csikorgoit,

Nem hagyoit egy csöppnyi nyugtot.

No, gondoltam, ez nem járja,

Ne kapjak én itt nyugvásra?

— Megszököm én, haza mentem,

Hogy gondoltam, úgy is tettem.

Hát uram! közel egy éve

Bolyongok a semmiségbe

Nem tudom, hogy merre menjek:

Nyoma sincs az ősi helynek!

Péter: (K. Magyarhoz)

Hát te fiam, állj elő te

Szibéria ege, földje

Megörölte tested, lelked

— Otthonodat te sem leited?

K. Magyar? De megleltem . . . haldokolva

Megérkeztem Komáromba

Megtaláltam szérüm, házam,

Oh, viszont mért kellett lássam!

Idegen rongy csüngött rajta . . .

M. K. Angyal: (szeliden) S nincs nyugtod az ősi hantba?

K. Magyar: Ősi hant? A pokol ágya!!

Megcsufolva, meggyalázva!

Úgy égette testem, lelkem!

Száz évig bolyongnom kelljen

Meg nem tudnék lenni benne!

(A székely és a D. Magyar csóválják a fejüket.)

Hát hallgassam éjre kelve

Mint panaszol az anyátok:

Hogy túrtétek, hogy hagyátok.

Székely }

D. Magyar } (egyszere:) Ki panaszol?

K. Magyar (elkeseredéssel) Ki? Mit?

M. K. Angyala: (megszeretné nyugtatni őket)
 . . . Senki!

Péter: (megrázza a fejét) Hadd lássák meg, meg kell lenni!

(Székelyhez és D. Magyarhoz)

Fiaim a bajból baj lett

Nézétek csak magyar hont meg:

(Megindul tölgyfaajtó felé, kezével maga után intve a székelyt és a D. Magyart. Azoknak nem sok biztatás kell, tudulnak anélkül is az öreg Péter nyomába. Csak a komáromi magyar áll meg egyenesen összefont karokkal a szin közepén, — utánuk se néz.)

Székely: (reszketve) Mutasd atyám . . .

D. Magyar: (rimánkodva) a jószágom!

K. Magyar: (sötéten.)

Hogy sose kellett vón látnom.

(Péter kinyitja a tölgyfaajtót. Amint az ajtó felpattan el is tűnik a háttérrel s helyében felhős ég lebeg. Úgy látszik, mintha az ég pereme mellett állanának. A székely és a D. Magyar letérdelnek a peremre s mohón lenéznek a felhőkön keresztül.)

Péter: (Székelyhez.)

Mit látsz, székely!

Székely: (legörnyed) Völgyet, bércet

Most helyét házam szélének,

Falum, földem (felkiált) ott a rétem!

Csőppségem a kert szegében!

Feleségem viszi, tartja . . .

Jaj, Nem lehet, csak káprázom . . .

(Felugrik és eltámolyog holtravált arccal.)

Idegen szánt . . . a határon!

Péter: (D. Magyarhoz szeliden)

Hát te, fiam . . . ?

D. Magyar:

Az anyámat

Megölte a bánat,

Hogy elestem . . .

Péter: No!

D. Magyar: Nem, mégse!

Rabló, tolvaj gyilka érte!

Hitvesem kiúzve, hajtva,

Nincs fejét, hogy hol lehajtsa!

(Felugrik és eltámolyog ő is az ég pereméről)

Nem, nem igaz, uramisten!

K. Magyar: (inkább magának)

Míg nem láttam én sem hittem!

Székely: (kezeit tördeli)

D. Magyar: Ormán estem, hulltam érte

De előttem százak! ezrek!

M. K. Angyala: (remegő hangon)

Láttuk, láttuk, mind így tettek!

Székely: } Százan!

D. Magyar: } . . . Ezren!

K. Magyar: Többen annál!

D. Magyar: A Kárpátban!

Székely: Isonzónál!

D. Magyar: } (együtt)

Székely }

Hát hagyja az Ur ezt, bátyám?

Péter: Fiaim, lenn baj történt ám!

Megkorhadt az ősi porta,

Hagytuk, hogy a szél paskolja!

A fergeteg hordta, szedte,

Gazdája számon se vette

Mert alszik az Isten adta!

A tolvaj nép széthordhatja!

(az utolsó két sor felhangzása előtt tárogató sir fel.)

M. K. Angyala: De idefönn . . .

(kivülről a kulisszák mögül zsvajgás [szűrődik] be.)

. ébren minden

(zugás, zaj támad mindenfelől s fokozatosan erősödik.)

Halljátok-e? nyugtuk nincsen

Nem alhatnak! Álmuk lenne

Mig odalenn szégyenszemre

A csontjukat kezdik, bontják,

(Fegyvercsörgés, trombitaszó vegyül az óriási zajba.

Kürtök riadnak egy-egy pillanatra: a hadak utjának

riadója van. A lakoma alatt a K. Magyar és a D. Magyar

meg a székely megrettenve bujnak össze):

A M. K. Angyala: Hajh, halljátok?

Csatahangok:

. Fekomadtát

Hol a kardom? Csákóm merre?

A lovamat! Hajh fegyverre!

Ki a kürtös? Héj nyomukba!

Negyedik jelenet.

(Előbbiek, *Petőfi*.)

Petőfi: (kibomlott ingmellel beszalad a színre):

Most indul a hadak utja!

A nagy kuruc nyargal élén,

Mint a villám! Szélvész ménjén.

M. K. Angyala:

Csaba is megy!

(Ebben a pillanatban szétbomlik a háttér és helyükben

megjelenik a felhőség. *Petőfi* odafut a peremére, a töb-

biek utána furakodnak.)

Petőfi: (futtában) . . . Csaba! Zrinyi!

Bem kardot sem akar vinni!

M. K. Angyala: Az a föld a vérük ára!

Székely

D. magyar } (fegyverre):

K. magyar }

Hogy hagyhatnák bitangjára!

Petőfi:

Hajh, ha még a riadóra

Megmozdulna sík, a róna!

Székely: (remegő hangon) Megmozdul tán.

D. Magyar: Ha még élnek!

Petőfi: Ha nőnének még vitézek.

M. K. Angyala:

Nóni fognak! Fűből, fából!

Együtt lesz még a hún tábor!

Petőfi: (szétterjesztett karokkal):

Nézzétek . . .

Mind: (utáná rebegik) . . . hogy mennek, szállnak.

Péter: (előre szól jószágosan):

A Kárpátig meg sem állnak!

(Függöny.)

A magyar aviatika jövője.

A XX. század technikájának egyik legkimagaslóbb alkotása: a repülőgép. Annak a kornak vívmánya ez, amely a nagy távolságok hátrányait igyekszik teljesen kiküszöbölni a kultúremler életéből. Marconi drótnélküli távirója lehetővé teszi, hogy két ember, kiket ezer, meg ezer mértföld választ el egymástól, néhány rövid perc alatt kicserélhessék gondolataikat, a magyar Edisonnak, Mihály Dénesnek telehorja segítségével pedig talán már a közel jövőben megfigyelhetjük akár Budapestről is, hogy mi történik az Atlanti Óceán fenekén, vagy a londoni His Majesty's Theatre előadását akár Tokióból is végig lehet nézni.

A repülőgép elsősorban a közlekedés terén jelent korszakalkotó haladást. Columbus 70 nap alatt kelt át az Atlanti Óceánon, az első gőzös 1819-ben 26 nap alatt, a mai hajórekord 96 óra, Alcocknak pedig csak 16 óra 12 percre volt szüksege, hogy Amerikából a repülőgép szárnyain Írországba jusson. Gross Smith, ki nemrég Angliából Ausztráliába repült, néhány nap múlva ismét utra kél, hogy körülrepülje a földet nem több, mint 240 óra alatt. Verne fantáziája szinte elhomályosul a mai technika teljesítményei mellett. Pár évvel ezelőtt még az egész világ ujjongó öröme köszöntötte a levegő bátor harcosát, kinek először sikerült néhány percre a levegőbe emelkedni, ma pedig szinte természetesnek találjuk, ha valaki néhány óra alatt átrepüli az Óceánt.

A nyugateurópai államok aviatikája óriási léptekkel halad előre. S e haladás gyújtópontjában két szempont áll: a repülőgépeknek a közlekedésben s egyéb gyakorlati célok keresztülvitelében való alkalmazása és a repülés szerepe a jövő háborújában. A légi forgalom ma már csaknem az egész művelt világot behálózza. 220 légiforgalmi vállalat van üzemben a világon szerteszt, melyek összesen 42,000 km. hosszú vonalon bonyolítják le a forgalmat. A London és Páris közötti légiforgalom már oly tökéletes, hogy ha valaki felül a repülőgépre Párisban 12 órakor, 2 óra 15 perckor már Londonban lehet. De az aviatika nemcsak a nyugateurópai államokban ért el ily magas fejlettségi fokot. Utat tört magának ugyszólván az egész világon. Még az elmaradottnak vélt Sziám is több száz repülőgéppel, huszonöt leszállóhellyel és öt repülőterrel rendelkezik, melyek éppoly modernül vannak berendezve, mint az európaiak.

Ha megfigyeljük azt a lázas készülődést, amely tözsomszedságunktól kezdve a legsötétebb Afrikáig ugyszólván a világ minden pontját izgalomban tartja s ha csak egy futó pillantást vetünk a jövőbe, önkéntelenül is felmerül a kérdés: milyen jövő várható a magyar aviatikától? Lépést fogunk-e tudni tartani e lázas világversenyben a többi államokkal?

Egyike voltunk azoknak, akik az aviatika bölcsőjét ringatták — s ma ott tartunk, hogy nincs egyetlen repülőgépünk sem. Ököibe szorul a kezünk, ha a győzők barbárságára gondolunk, kik 120 büszke gépmaradékot zúzták pozdorjává. A többit még 1919-ben ellopták az oláhok. Trianonban szabadságunkkal együtt aviatikánkat is béklyóba verték. Motorjainkat és gépeinket összerombolták s egy félesztendeig nem volt szabad új gépet építenünk vagy külföldön vásárolnunk. A tilalom már januárban lejárt, azonban az ellenőrző bizottság teljesen önkényesen még további négy hónappal meghosszabbította azt. Megtiltották, hogy légi csapatot tartsunk, midőn a világon mindenki állig fegyverben áll. Elég, ha a házunk tájékán körül-nézünk. Keleti szomszédaink, kik nem rég még